

ALA VALENCIANA

En els seus intents de conquerir Sardenya, Mujàhid li va guanyar una batalla a l'exercit que el Papa havia fet enviar per ajudar els sards. Conten que eufòric per la gesta, no se li va ocórrer una altra cosa que enviar-li al Papa Benet VIII un sac de castanyes com a regal, amb l'objectiu d'acovardir-lo, volent dir-li que eixa era la quantitat d'homes amb que contava per a conquerir Sardenya. El Papa no es va acovardir i en agraïment, li va enviar un sac igual, però de mill, indicant-li que eixos eren els homes que tenia ell per expulsar-lo. Si la història fóra contemporània i Mujàhid haguera volgut treure alguna cosa de profit, podria haver-ho fet a la valenciana: enviar-li arròs de regal i convidar el Papa a una paella.

Cuinar no ha fet l'home, como deia Faustino Cordón, sinó que el fa. Anem fent-nos alhora que anem cuinant. Fa més de 2.000 anys que mengem pràcticament el mateix, no hem domesticat cap planta ni animal dignes d'incorporar al receptari, però no som els mateixos. Hem canviat i ha canviat la cuina. Tota cultura té un menjar que la simbolitza, i en el cas dels valencians, l'arròs. Però no qualsevol arròs, ni fet de qualsevol manera.

Quan aquells que havien d'esdevindre valencians van arribar a València de la mà del rei Jaume I ja hi havia arròs i, des d'ençà, la relació entre l'arròs i els valencians cada vegada ha sigut més intensa. Fins arribar a un punt d'inflexió: l'arròs a la valenciana, l'arròs en el punt de cocció just: els grans solts i cuits, eixuts i saborosos, com diu Josep Piera. Una troballa meravellosa, revolucionaria, que ha sigut capaç de conformar l'ànima i el caràcter d'un poble. Perquè no hi ha res més paregut a un arròs a la valenciana que un valencià. No és cosa que fem l'arròs d'una manera o altra, és que som com l'arròs que fem.

L'arròs a la valenciana és un bon manual de vida. Tinc un amic que divideix les classes en blocs de, entre 13 i 16 minuts i uns 4 o 5 minuts de repòs, perquè diu que sinó, com l'arròs, els alumnes se'n passen; en un curs d'oratorïa, li vaig sentir dir al professor que les intervencions que millor funcionen són les que no se'n passen de 17 minuts, com l'arròs a la valenciana, va acabar. Els valencians, com els grans d'arròs abans de cuinar, van solts i no es parlen els uns amb els altres, però són capaços d'absorbir i fondre, de manera democràtica i diplomàtica, els sabors més diferents, les opinions més diverses, quan les converses estan bullint. Comencem des-saborits i acaben compartint-ho tot i convençuts que són allò que diuen: si l'arròs fa gust de peix com si s'haguera criat a la mar, o de muntanya com si allà portara mil anys, els valencians parlem de futbol com si tots fórem entrenadors o de la lluna com si hagueren viscut tota la vida allí.

I com l'arròs quan està cuit i doblant la cullera cauen els grans un a un i per separat, els valencians acaben el dinar cada u a la seua, plegats, però no empastats. A la valenciana.

ANOMIA

He viscut perllongar la sobretaula amb discussions eternes i irreconciliables sobre el significat i el valor dels valors que permeten

que aquells que discutien formaren part d'alguna cosa en comú. Valors que algun dia i en algun moment s'han consensuat en normes que regulen les nostres relacions i ens faculden per a conviure. He vist veïns i coneguts de tota la vida aïrar-se, enfellonir i acusar-se mútuament d'haver acabat amb la convivència, ser intolerants, no saber què és la democràcia o que la justícia siga justa i injusta i al mateix temps, com si tot açò formara part de la teoria quàntica. He vist això i el contrari: callar i passar de llarg com el gat per damunt les brases. Però siga el que siga el camí triat, l'eixida és la mateixa: davant el valor pel qual s'enutgen, no entenen i no comparteixen ni el nom, ni el que significa, ni el pes que té, ni la norma que l'encarna o la sentència que la interpreta. Clars símptomes d'anomia: desorientació davant les normes com a guies de la conducta.

Podeu distingir a una persona anòmica per la facilitat de riure's dels valors dels altres i la dificultat en defensar els seus; concentrada en sí mateix és humanament estèril i com que ha perdut els seus referents morals ja no té pautes que seguir, només estímuls sense cap connexió que cada dia han de ser més intensos i freqüents per a que no s'abandoni a la indolència i la soledat. Les persones anòmiques practiquen la filosofia de la negació i van per la vida com a funambulistes entre el passat que falta i el futur que no arriba. Desorientats i perduts sofreixen la seua finitud.

Però no penseu que l'anomia afecta només a les persones. Al dedins de cada societat hi ha comunitats de moltes classes i pot ser alguna d'elles entre en un procés d'anomia que li impedisca acceptar, entendre i compartir les normes, els valors i les lleis de la societat en la qual hi és. Al bell mig del desori, confusa i desconnectada caurà en l'apatia i en la desgana o voldrà convertir-se en societat i llaurar-se un ideal de justícia i llibertat, on puguen florir ofertes reals de vida bona que la societat actual li nega. Perquè la societat i la comunitat no són el mateix, tot i que ambdues expressen relacions recíproques que tendeixen a la unió, i sense les quals no pot

haver vida en comú. La comunitat és la vida en comú duradora i autèntica; la societat és només una vida en comú passatgera i aparent. És la distinció fecunda que va fer Ferdinand Tönnies a finals del segle XIX.

Sense el reconeixement recíproc i cordial de l'altre, sense la voluntat expressa i l'actitud favorable de voler en comú no es pot construir ni mantindre cap comunitat ni societat. De res serveix invocar la llei o les institucions si estes no aconsegueixen aportar a les persones les ferramentes imprescindibles per a que puguen assolir els seus objectius al si de la societat i els seus legítims projectes de vida. Les institucions i la llei deixaran de ser-ho sense unes creences i un voler en comú, ja pot empenyar-se qui les fa o qui vetla per elles.

DE LA LLUNA

Quan vegem algú distret, fugit, absent o amb la mirada perduda ens ve al cap de seguida que el pobret està pensant en la Lluna. Però estar a la Lluna no ha de ser necessàriament roí. Sempre i quan pensem bé i en la dosi adequada. Si hem d'anar a algun lloc i pensem massa, farem tard; si en pensem menys podem arribar tard. I els valencians sabem que no és el mateix. Si arribem tard, encara podem calfar-nos el plat i menjar; si fem tard, no hi ha res a fer. A pensar en la Lluna el temps que toca ho vam aprendre quan València encara tenia muralles. Quan a boqueta nit el sol s'ajocava, procedien a tancar les portes; l'última era la de Serrans. Qui no arribava abans que la porta es tancara perquè s'havia quedat badant, l'havia engolit la faena de l'horta o senzillament se li havia fet tard, es trobava a fora la ciutat i, és clar, es tenia que quedar al ras tota la nit, a la Lluna de València.

Però la Lluna també ha estat artífex de molts del nostres somnis. Tindre una bona collita, que no es podrisquen les canyes, o ser un horitzó de destí, un propòsit transcendental capaç d'il·lusionar a la gent, pujar-los la moral, cohesionar-los al voltant d'una acció

comú. Això va ser el somni del President Kennedy, expressat el 1961 davant al Congrés: Arribarem a la Lluna en esta dècada i no ho farem perquè siga fàcil sinó perquè és difícil. En una dècada van aconseguir passar d'uns coets de cordà, més o menys, al Saturn V. La ciència, la tecnologia, la política, la societat, i el 0'5% del presupost d'EUA, formant part d'una estructura amb una acció comuna: xafar la Lluna.

La nit de Nadal de l'any 68, l'astronauta Anders, de l'Àpollo 8, va captar en una fotografia l'alba a la Terra: l'Eixida de la Terra. Havien anat a explorar la Lluna i van descobrir la Terra; volien desvelar els misteris de la Lluna i destaparen els secrets de la Terra. La Lluna, que significa lluminosa, ens il·luminà. Però no per la seua capacitat de reflectir la llum que és ben minsa, sinó per la capacitat d'encendre la nostra imaginació que és molta, i mal digerida ens converteix en llunàtics.

Fa cinquanta anys, el 20 de juliol de 1969 a les 3:56 de la matinal, es va retransmetre per TV en blanc i negre a més de sis-cents milions de persones dels cinc continents com Armstrong i Aldrin, amb l'escafandre, la funda cosmonauta i la bandera de barres i estrelles allunaven: l'Àguila ha allunat. La primera i única missió que ha permès prendre la lluna per l'home. Quan Armstrong va xafar la Lluna, a la Mar de la Tranquil·litat, va dir: un xicotet pas per a l'home i un gran salt per a la Humanitat. De la poesia a la ciència. En saber el cost, immesurable, van aflorar les crítiques. Si a la Lluna no hi ha or, ni platí ni diamants; si hi ha tant que fer a la Terra per què anar a la Lluna. Perquè la Humanitat no avança mirant els beneficis immediats sinó conquistant la Lluna; és el que no sabia qui va fer la pregunta.

DE LA METÀFORA DE LA GUERRA

Som persones perquè creem metàfores. I com els virus, les metàfores també es desplacen i muten: un home que esdevé bèstia, una

màquina que esdevé home. Posant-li el nom d'una cosa a una altra la descobrim i la podem comunicar fàcilment. Estem en guerra contra el coronavirus és una metàfora. Però és inversemblant: està lluny de la realitat i no és evident. És difícil imaginar el coronavirus com un exèrcit, i difícil fer creure a la gent que som un exèrcit que lluita contra l'exèrcit del coronavirus. Té el coronavirus generals, coronels, capitans o soldats? No existeix un exèrcit de coronavirus contra qui poder lluitar; sabem que no som un exèrcit. No som dos grups organitzats i armats; no estem en un conflicte bèl·lic. Ho sabem i, de moment, no ens importa. Qui promociona la metàfora també ho sap. Sap que les comunitats es cimenten compartint metàfores i als que en volen formar part d'eixa comunitat ja es ve bé creure-se-les. O per què penses tu que, de vegades, compres coses que no serveixen per a res? Perquè algú ho ha metaforitzat i tu t'ho has cregut. Comprant eixe cotxe compres llibertat, comprant eixe viatge aventura; comprant eixa camiseta l'equip de futbol i la bandera, la pàtria. Per si de cas algun dia necessites que tots vagen a una, inventat una metàfora: estem en guerra, per exemple. Si te la compren podràs nomenar herois i fer màrtirs; i els soldats, t'obeiran.

El principi de la salut és la consciència del mal, deia Epicur, i si el mal no és la guerra contra el coronavirus, el principi de la salut no és comptar a cada deu minuts els casos de contagiats, els morts; enviar al front a jubilats i estudiants, aplaudir els herois i tindre preparat el nomenament d'algun màrtir perquè allò que vindrà serà pitjor. No és convertir les notícies en comunicats de guerra traient la por a passejar; comunicats que per evitar la malaltia ens descriuen el col·lapse com si no anara amb ells, l'apocalipsi per culpa de l'altre; ens generen pànic i ens converteixen en malalts. Ningú pot guanyar una guerra quan el millor soldat és el més covard, per tant, açò no és una guerra: ser-ne conscient és el principi de la salut.

Diu Marina Garcés que el coronavirus no ens mostra la fragilitat humana, sinó la fragilitat del sistema. Un sistema que no té res a

favor per a ser-ho –ni governança internacional, ni cohesió social, ni vertaderes ganes que ningú es quede enrere-, i que està mutant a un sistema d'histèria col·lectiva. Un sistema que fa que el coronavirus ens atemorisca més que ens turmenta: segons els bans diaris tots tenim, tindrem i ens podrem morir pel coronavirus, però segons el mateix ban som un nombre insignificant els que tenim tot això plegat. Estem confinats pel pànic: sofrim més pel que ens imaginem, que pel que ens passa en realitat. Deia Avicenna que la imaginació és la mitat de la malaltia, la tranquil·litat la mitat del remei i la paciència el principi de la cura.

Amb la metàfora de la guerra s'ha creat el negoci de la por; mereixen ser enganyats aquells que d'este negoci esperen beneficis.

DE LA PRESSA I EL TEMPS

Conec a gent que sempre va de pressa. La veus pujar corrent a l'avió, encabint la maleta corrent, nugant-se el cinturó corrent. Van d'un lloc a l'altre corrent; tot el que fan ho fan sempre de pressa: el dinar, mudar-se per a sopar; ixen corrent de casa per agafar el cotxe i tornen corrent perquè s'han deixat la clau. Les veus anar pel carrer a camallades, amunt i avall; si entropessen amb algú, xerren de pressa, del temps, de la família, i s'excusen de pressa: ho sent, és que tinc molta pressa, i se'n van de pressa. Alguns saben per què tenen pressa, d'altres la porten damunt sense saber-ho. Les compadisc. Creuen que el seu enemic és el temps i no se'n adonen que el seu enemic és la pressa. Avancen el rellotge cinc minuts per enganyar el temps. De primeres, i durant un temps, els veus feliços, contents, arribant puntuals. Si van a classe, tenen temps de saludar, parlar amb els companys, buidar la motxilla i seure's. Han aplegat a temps i sense anar de pressa. A partir d'aquell dia, es diuen, sempre aniran cinc minuts avançat de tot el món. Però, malauradament, al poc de temps te'ls veus tornar a entrar corrent, tard, de pressa; buidant la motxilla i demanant perdó. No passa res, es diuen, si em

va anar bé en cinc minuts, n'avancem ara deu i ací pau i allà glòria. Però res, al cap d'un temps, tornen les presses i les impuntualitats. Volen enganyar el temps i s'enganyen ells mateix. Anar de pressa i arribar a temps no són sinònims. Tots coneixem gent que no va mai de pressa, uns arriben sempre tard i d'altres d'hora. Forma part del seu caràcter, de la seua manera de ser. Els nòrdics tenen fama d'arribar sempre d'hora encara que no vagen de pressa i els espanyols, al segle XVII, de no tindre pressa però arribar sempre tard: Que la mort em vinga d'Espanya, es deia, i segur que, aleshores, tardarà a vindre.

Vos he de dir que ni viure de pressa vol dir viure més temps, ni córrer més ràpid arribar abans, ni arribar més prompte córrer més. Més d'una vegada m'han preguntat en participar en alguna carrera popular a quants minuts corria el quilòmetre. Amb el màxim temps possible! No veus que a mi el que m'agrada és córrer, no arribar! Conec un jove que un dia es va deixar la faena, va agafar una motxilla i se'n va anar de viatge pel món. Sense pressa, sense destí, amistançat amb el temps. Sense prejudicis ni aspiracions. Deixat anar per la curiositat i encarant la drecera per on li marcava el vent. No volia contar-ho, ni aprendre, ni fer negoci. Només volia viatjar a favor del temps i contra la pressa. Tot un luxe en els temps que corren. Els avions, sol repetir un amic meu, es fan servir quan no tens temps i tens pressa; els vaixells, quan ja has arribat on volies i tens tot el temps del món. Podríem pensar que per aprofitar al màxim el temps hi ha que viure de pressa? O en realitat el que fem vivint de pressa és perdre el temps? Qui és l'enemic: el temps o la pressa?

DE LA REPUTACIÓ

La bona reputació, senyor meu, és una cosa preciosa en l'home i la dona, deia W. Shakespeare en *l'Otel·lo*, allà pel 1603; quatre-cents deu anys després J. Villafañe assegura que una bona empresa és

una empresa reputada, i que la reputació és el paradigma de l'excel·lència empresarial. Siga un home, una dona o una organització, la reputació no és més que l'opinió que tenen de nosaltres els que en saben; aquells que ens coneixen, o millor, aquells que ens reconeixen perquè ens coneixen bé i estan qualificats per opinar de nosaltres. Coneixen el nostre valor, o el de les organitzacions i empreses, en qualsevol aspecte digne de consideració. La reputació esdevé el reconeixement que algú qualificat fa del teu valor.

Si de cas et preguntes què és el que qualifica a algú per opinar, et diré que la seua opinió significa una actuació. Si les opinions dels altres són un mer pensament en cap aliè i s'hi troben privades de qualsevol efecte extern que ens beneficie o ens perjudique, ens deuria donar igual la seua opinió. Almenys és el que pensava Schopenhauer. I la teoria dels grups d'interès, per cert, cent anys després. Un grup d'interès és qualsevol grup o individu que pot afectar o ser afectat per l'activitat de l'empresa: clients, treballadors, proveïdors, societat, governs. Per tant, l'opinió dels altres posseeix valor en la mesura que determina o pot determinar com estos actuen respecte a la nostra persona, o organització.

En una primera instància és la nostra aparença i no la nostra realitat allò que determina l'opinió dels altres. És el que pensava Gracián quan escrivia que les coses no passen pel que són sinó pel que pareixen. I s'equivocava, com s'equivoquen els que identifiquen la reputació amb la imatge corporativa perquè només quan l'opinió dels altres es correspon amb la nostra realitat és quan es converteix en reputació. A. Lincoln ja deia que la reputació és l'arbre i la imatge la seua ombra.

Tin cura de l'arbre, doncs, i deixa al sol que et concedisca l'ombra. Has de saber que per a que aquells que formen part del teu cercle d'influència, dels teus grups d'interès, et reconeguen els teus valors i la teua dignitat i t'adjudiquen la reputació corresponent, necessitaran que la informació que reben siga suficient i veraç, i

suficient la seua capacitat d'analitzar-la críticament. Tot plegat, un coneixement perfecte per poder comprovar si s'ha fet el que es devia fer. I això, com bé pots suposar, ara per ara és molt difícil d'aconseguir. I és possible que per això no pugues deixar de preguntar-te: què hi ha que fer, doncs, per captar una bona reputació? Sòcrates et diria: procurar ser allò que desitges parèixer, i deixar que aquells que et coneixen construïsquen la seua opinió. Ser honestos potser el camí més segur cap a la millor reputació si confies amb tu mateix i no t'estàs de respectar els drets dels altres sense importar-te de quina classe són; si no utilitzes mitjans que siguen injustos o estiguen prohibits per a tindre èxit i mantens la paraula donada; si compleixes la llei que com a ciutadà tens l'obligació i, més que res, si compleixes amb els teus compromisos. Fes-ho, sempre, com si ningú t'estigués mirant. L'obligació amb un mateix és una extraordinària ferramenta, i molt pot fer un home compromès.

DE L'AIRE EN MOVIMENT

Com pot moure el vent l'arbre quan no és més que aire? Bé, el mou; no ho oblides, escrivia Wittgenstein a les seues *Observacions*. T'has preguntat alguna vegada per què la felicitat ens fa feliços si no sabem què significa, ni com medir-la, ni com assolir-la? Entres a casa i veus al teu fill amb cara de pocs amics. Què et passa?, preguntes. No res, no em passa res, contesta, fent vore que el no-res li ha fet passar de tot. Puc assegurar-te que és d'allò més productiu entrenar-te en entendre i fer servir aquelles qüestions que són inobservables, que formen part del que ignorem, que ens són desconegudes.

Que vols saber quin és el teu grau d'influència? Comprova si la gent nota més la teua absència que la presència d'altres. Tal vegada la noció d'un no-res específic et resulte estrany, però Sartre ho explica amb un història en algun dels cafès del Barri Llatí de París que solia freqüentar. Imaginem, suggereix, que he quedat amb

l'amic Pierre en un d'eixos cafès a les tres en punt. Arribe quinze minuts tard i mire de dalt a baix, d'un cap a l'altre. Estarà Pierre encara? Percep moltes d'altres coses: aquell client amb la copa de vi, els espills de la paret, els cambrers amb davantal blanc i la safata a les mans, l'olor del cafè, un xiuxiueig dolç omplint la sala, el so de la vaixela darrere la barra. Però Pierre no està. Totes eixes coses formen un camp on un fet en sobresurt per damunt de totes elles: l'absència de Pierre. La seua absència és molt més cridanera del que mai va ser la seua presència.

En la presentació del teu llibre eren quinze persones a la sala. Una cosa positiva per a la presentació d'un llibre de filosofia. Però si les teues expectatives eren que hi foren vint-i-cinc, allò que et rondarà pel cap serà els deu que no van assistir. Allò que es pot tocar, que es veu, que forma part del que coneixem és, en tots estos casos, molt menys important que el que no veiem, ignorem o no podem palpar. A les empreses es diuen intangibles; són aquells actius que no tenen substància física, que no poden ser percebuts físicament, però generen valor per a l'empresa. La comptabilitat actual en registra alguns com els drets d'autor o les llicències d'ús però hi ha d'altres que no, com els coneixements acumulats, la cohesió, el compromís, la cultura de l'empresa. Com l'aire, les expectatives, l'absència o la felicitat, també els intangibles formen part de tot allò que està fora del nostre camp d'observació. Però sense parar-ne atenció no podem entendre per què Tesla –una empresa que no ha estat capaç de tindre beneficis i fluxos de caixa de manera constant – té un valor borsari superior a Ford i General Motors junts.

No és l'aire qui mou l'arbre, sinó el vent, que és l'aire en moviment; no és el coronavirus qui ha motivat la suspensió del Mobile, l'ITB o posa en perill el creixement econòmic global, sinó la psicosis d'un muntó de gent, que és la por en moviment. No sigues incaut ni superb; no et centres en el que tu saps i els altres ignoren: fes-ho a l'inrevés. És ací on s'amaga la causa del moviment.

DE L'ALTERITAT I LA LLEIALTAT

No crec que fóra sincer Sartre quan va escriure al final de la seua obra *Huis clos* que l'infern són els altres. Més bé pense que un personatge tan vanitós com ell no podia renunciar a una frase literàriament superba com eixa. Tot al contrari, sempre va defensar que la nostra essència implica l'existència de l'altre i, recíprocament, la llibertat de l'altre funda la nostra essència. A la possibilitat d'alternar la nostra perspectiva amb la dels altres, Levinas li va dir alteritat.

No ho entenc d'una altra manera: el sentit i el significat de la nostra vida i del món són els altres. Sense els altres no podríem ser nosaltres. Són dels altres que aprenem una llengua i amb ella un vocabulari per a descriure el món; amb els altres compartim memòria, proverbis, màximes, rituals, menjars, maneres de saludar i costums. Segons qui siguen els altres amb els quals ens relacionem tindrem un ideal d'excel·lència, unes maneres de saludar-nos i fins i tot una manera de fer-se càrrec de les despeses quan anem al bar. Amb els altres assumim obligacions morals i una idea de vida bona. Amb els altres constituïm una comunitat cultural. Segur que estàs pensant: però quins altres? Tots, o només els amics? Recorda la paràbola del colom de Kant: es queixava que no podia volar a la velocitat que volia perquè l'aire li ho impedia. Però què passaria si no hi hagués aire? Que no podria volar. Allò que ens impedeix volar més ràpid és el que ens possibilita volar. Mira-t'ho amb atenció: per a construir la identitat és bo tindre contres i a favor. I tampoc hi ha que flagel·lar-se: necessitem als altres per a construir la nostra identitat, encara que no tenim perquè identificar-nos amb ells. És un problema de justícia. És a dir, ser capaços d'ajustar-nos als altres i a les circumstàncies per tal de poder sobreviure, prosperar i prevaldre. Shopenhauer ho contava a la seua manera: un dia molt gelat es troben dos eriçons morts de fred. Per a escalfar-se s'acosten un a l'altre fins que les punxes dels seus cossos fan que es sepa-

ren. Com més lluny estan, més fred senten. S'acosten, es punxen; s'allunyen. Proven i proven fins que troben la distància justa.

Fixat en açò: l'erigió, tot i necessitar de l'altre no li cal –ni és capaç- d'experimentar la condició de ser un altre per ser algú. En el nostre cas, si no ens alternem amb l'altre i ens ajustem a les creences, a les pràctiques, als valors, normes o ideals legítims de la comunitat cultural i moral de la qual en formem part, ens dissolem, i tenim dificultats per a definir-nos com som. I per això, perquè els altres ens fan qui som que hem de ser lleials. Són les obligacions amb aquells que han format la nostra identitat.

Per això, és un deure de lleialtat mantindre viu el record dels que van contribuir a crear la comunitat de la que formem part, de preservar-la i de transmetre a les futures generacions tot allò que de valuós té; de defensar-la d'errònies interpretacions o protegir-la contra els intents de destruir-la. I si no ho fem, acceptem honestament que els altres ens jutgen com a deslleials. És de justícia.

DE L'OBLIGACIÓ D'INDIGNAR-SE

Els límits del nostre pensament són els límits del nostre llenguatge, deia Wittgenstein. I podria afirmar-te que deu tindre raó, almenys per a mi. Mira que és difícil pensar en alguna cosa quan no tens les paraules per a fer-ho. El setembre de 2015 va ser aprovada per l'Assemblea de les Nacions Unides l'Agenda 2030 que inclou els dèset Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS). Amb l'agenda s'aprovava un nou llenguatge, una manera nova d'observar i pensar la realitat.

La van signar pràcticament tots els països del món. I ho van fer lliurement, assumint la responsabilitat –les conseqüències- d'allò que es *diu* a l'agenda o es *fa* en nom d'ella. Queden reconegudes un conjunt d'expectatives recíproques, que pel fet de ser pràcticament universals, es converteixen en legítimes: naixen drets i deures.

Quan es reconeix un dret alhora s'està reconeixent que algú té el deure de satisfer-lo, se li pot exigir la satisfacció i se li pot recriminar si no ho fa. Pensa per exemple en el dret a una educació de qualitat: tens el dret, però saps qui té el deure? I en la igualtat de gènere? Saps a qui has de reclamar? Però ara pensa en la felicitat: és un dret? Si ho fóra, qui té el deure de fer-te feliç?

Tot dret no és més que l'expressió del valor d'alguna cosa. Li hem donat valor a tindre un treball decent, a no ser pobre, a una educació de qualitat, a no morir de fam, a la igualtat de gènere o a disposar d'aigua potable. Tots ells han estat reconeguts com a drets al signar-se el contracte del ODS. Tots valen per a tots, i d'ells som responsables la humanitat.

Però també en som responsables del que diu l'Agenda 2030, que el desenvolupament sostenible està al servei del planeta, les persones i la prosperitat, i no del medi ambient, la societat i l'economia. No t'oblides que les paraules són com a garrofes, d'on pot néixer un garrofer. Pensa, per exemple: què hem de fer si la intel·ligència artificial o les noves tecnologies destrueixen un bon nombre de llocs de treball? Agrair-ho. Treball ve de *tripalium*, un instrument de tortura: benvinguda siga la tecnologia que ens allibere del càstig del treball i ens permeta *laborar* o col·laborar -que ve de laborar a fer-nos persones pròsperes. Són les persones i no els llocs de treball el que ens ha d'importar; la prosperitat i no la riquesa. Pensem en la resiliència- l'any 2011 no constava al diccionari de la RAE-, i la inclusivitat. Però, tot i pensar amb el llenguatge dels ODS i conèixer els drets que d'ells se'n deriven, no mourem un dit si no ens indigna que 26 persones tinguen la mateixa riquesa que 3.800 milions, o que cada cinc segons muiga un xiquet de menys de 15 anys, o que huit cent milions de persones visquen en l'extrema pobresa o que nou de cada deu ciutadans que viuen en ciutats respiren aire contaminat. Que no vinga cap xiquet subsaharià a recordar-nos, com deia Virginia Burden, que en esta carrera de la

sostenibilitat i la justícia ningú arriba a la meta si no arribem tots. Potser siga massa tard. Siguem valents: indignem-nos, reclamem els drets i complim les obligacions.

D'EMPRESES I NEGOCIS

No vos podria dir que conec algú que no estiga en alguna mampresa. Tots passem per la vida fent coses i les fem perquè deguem fer-les, perquè ens resulten útils o perquè ens causen plaer. Segur que coneixeu algú que, fins i tot, sense acabar allò que està fent ja té el cap en les coses que vol fer. Anem del que estem fent al que desitgem fer, necessitem fer o ens dona igual fer. Acabem fent del fer la justificació del ser i sent allò que fem. I fent-nos un embolic de marededeusenyor entre el fer i el ser. Però no s'equivoqueu, fer i ser no són el mateix. Per a ser llaurador hi ha que llaurar, però que llaures no vol dir que sigues llaurador. Per això no sempre pel que es fa podem saber què vol el que ho fa. Li atribuïm a Alexandre Magne que el propòsit de la seua empresa era bastir un sol regne unint Àsia i Europa i fondre-ho tot amb la civilització grega. Però en aquell temps ningú sabia que era Àsia, i si ho haguera sabut tampoc crec que s'haguera atrevit a conquistar-la i sotmetre-la amb només 20.000 homes. Encara no estava tan foll. Què és, doncs, el que de veres volia? Després de la seua primera etapa, mentre els seus homes embarcaven cap Abidos, ell ho va fer cap a Sigeo, allà on la *Iliada* diu que Aquil·les estava soterrat. Va cobrir la tomba de flors i nuet es va posar a ballar i cridar com si estigués posés: Afortunat Aquil·les que vas ser estimat per un amic fidel i cantat per un gran poeta. Jo també vull la glòria.

És ben cert que si una gran passió no vos deixa viure i la voleu calmar, és millor encomanar-se a l'acció que al pensament. Però no deixeu que siga l'acció qui vos diga el que heu de pensar; en que vos calme ja va bé. El nombre de batalles guanyades, de ciutats conquistades o fundades, de morts i vius, de guanys i pèrdues, tot

això del que es fa comptes són accions que formen part del negoci d'Alexandre per calmar la seua passió de glòria i bastir, alhora, la seua gran empresa. Amb els guanys que li proveïen els negocis i la convivència de la seua gent anava cosint el seu somni de glòria, la seua extraordinària empresa. Cóm haguera acabat sense eixe somni? Segurament com un cabdill amb una colla de bandits arrasant pobles i fent negocis. Li escrivia a Aristòtil: el meu somni, més que acréixer el meu poder, és el de perfeccionar la meua cultura.

El negoci, s'ho podeu imaginar, és com la salut; sense salut no hi ha vida. Però no vivim per a tindre salut. L'excel·lència del negoci té a vore amb el que és correcte fer, amb el que cal i com fer, per a guanyar; la de l'empresa, amb el que és bo ser. En el negoci s'està, de l'empresa s'és. El negoci ha de ser eficient, en l'empresa s'ha de conviure. Passem pel negoci per fer les coses bé i poder arribar a ser el que volem. Eixe és el camí que cal recórrer. I per això, si les coses no es fan bé, hem de pensar que potser no sabem que volem ser. No ens enganyem a nosaltres mateix, fem d'acord al que som i que ens permeta conviure bé, i que el negoci no ens diga que és el que hem de fer. Els negocis són bons servents però mals senyors.

DE QUI VOLS SER I PER QUÈ

Se li atribueix a Warren Buffett, una de les persones més riques del món, el següent consell: abans de comprar alguna cosa, pensa. Què em passarà si no la compre? Si la resposta és res, no cal que la compres perquè no la necessites. Si les decisions en la nostra vida foren exclusivament racionals, seria d'allò més fàcil fer-li cas a este senyor. Tinc una amiga que un dia es va presentar a un sopar de Nadal amb un vestidet que s'havia comprat uns dies abans. El portava a la mà, i al preguntar-li per què, va contestar: Vaig anar de compres, què és el que fa tot el món per estos dies, i el vaig vore. No m'agradava, no em ve bo i només valia 10 euros. Evidentment, no s'havia fet la pregunta.

Són molt poques les vegades que ens fem una pregunta tan simple com eixa abans de prendre una decisió de compra. I si no ens fem la pregunta és perquè ja hi ha gent que s'encarrega de què no pensem en ella. Com que els productes, les marques o els serveis que comprem estan units a la nostra identitat i diuen de nosaltres el mateix que puguen dir les creences, el llenguatge o els costums, generar llaços emocionals entre allò que ens volen vendre i nosaltres és la primera norma de qualsevol expert en màrqueting o publicitat. O polític. O president de l'associació de veïns.

Solem viure amb l'equivocació que som el nostre cos i allò que duem dins, siga l'ànima o la consciència, i només això. Però fa cent anys que els existencialistes Ortega i Gasset i Heidegger van dir que els aspectes que completen allò que creiem que som –cos i l'ànima-, s'estenen a molts més elements dels que podem imaginar, no només a la llengua, les creences o on hem nascut, sinó també a la casa on vivim, el cotxe que tenim, el vestit que duem o els amics que gaudim. M'ha pegat per darrere, dius a un colp al cotxe com si el cotxe i tu fóreu tot un. És aquell el meu fill? Impossible, la camiseteta que tu no és la del seu equip. Un amic va dur una botella de vi que li va costar molt més del que podíem apreciar al sopar al que l'havia convidat, i li ho vaig dir. Es va sentir dolgut. No li haguera afectat si la botella no haguera estat una extensió d'ell. Cada vegada que li entreguem una cosa nostra a algú estem entregant-li una part de nosaltres. Per això manipulant eixos elements –el vestit, el cotxe o el vi -, com que estem connectats a ells, ens manipulen a nosaltres. Qui és lliure? Qui pot decidir quines extensions vol ser.

Raona i tin cura del desig, diria Aristòtil, si has de decidir entre la qualitat de la teua vida o la quantitat de bens que pots adquirir; entre un estil de vida que es pugui sostindre moderadament amb un benestar raonable, o un que no has de parar d'adquirir bens per seguir sent algú. I si encara amb tot açò dubtes, preguntat qui vols ser i per què.